

Társadalmi szerv lett a Magyarhoni Földtani Társulat

(Elnöki megnyitó*)

Dr. Dank Viktor

Tisztelt Közgyűlés!

Szeretettel és tisztelettel üdvözlöm a megjelent tagságot, vendégeinket, társegyesületeink képviselőit, a Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége (MTESZ) képviselőjében megjelent DR. JÉKI László főtitkár-helyettest.

Közgyűlésünk olyan időpontra esik, amikor 5 éves tervperiódusunk felén túljutva számba vehetjük eddigi tevékenységünket és a szükséges pályakorrekciókat megtehetjük. Anélkül, hogy részletekbe bocsátkoznánk, megállapítható, hogy a nehezedő gazdasági körülmények között is a MTESZ és az önkéntesen e keretbe tömörült tudományos egyesületek megtették a magukét. Eddig mintegy 20 ezer rendezvényen, több mint egymillió szakember vett részt, adta önzetlenül tudását, ismereteit, javaslatait. Megállapíthatjuk, hogy a MTESZ jól képviselte a műszaki-természettudományi és az agrár értelmiségnek az érdekeit, a kormányzatnak pedig folyamatosan segítséget nyújtott az állami programok döntés-előkészítésében. A gazdasági munkában megnőtt a tudomány szerepe, az önzetlen társadalmi munka rangja. Ezt bizonyítják azok a fontos döntések, amelyek az utóbbi években a szövetséggel kapcsolatosan születtek. Talán nem érdektelen néhányra rámutatni. A Magyar Szocialista Munkáspárt politikai bizottsága 1981-ben megvitatta a MTESZ helyzetét társadalmunkban. Ezt követően a Minisztertanács deklarálta, hogy a szövetséget bevonják a nagy állami döntések előkészítésébe. 1982-ben kormányhatározat rögzítette a szövetség 13. tisztújító közgyűlésén elhangzott javaslatok megvalósítását.

A kormány magáévá tette a szövetségnek a technikusképzésre vonatkozó újraindítási javaslatát, és azt is, hogy a tudományos eszmecserék, továbbképzések kerüljenek ki a reprezentációkra vonatkozó megítélés alól. 1983-ban megvizsgálták a MTESZ jogállását. Megállapították, hogy a szervezet a műszaki, a természettudományi és az agrár területet a tudományos és a gyakorlati vonatkozásokban egyaránt teljesen átfogja. Ezért javasolták a szövetség jogállásának átalakítását *egyesületi szervezből társadalmi szervezetté*.

1983 decemberében az Elnöki Tanács határozata értelmében a MTESZ *társadalmi szervezet* lett. Ez azt jelenti, hogy jelentősége nőtt, rangosabbá lett, más állami és társadalmi szervezeteknek egyenrangú partnerévé vált. Felügyeletét a Minisztertanács gyakorolja, amit személy szerint SÁRLÓS István miniszterelnök-helyettesre bízta. Eddig maga a szövetség is egyesületnek számított, kötött lehetőségekkel. Mostantól a saját maga által meghatározott

* Elhangzott a Társulat 1984. március 14-i közgyűlésén, a M. Áll. Földtani Intézetben.

önálló működési rendben végezheti munkáját. Társzerveknt dolgozik más társadalmi szervezetekkel és fokozottan bevonják a döntések előkészítésébe. A tárcák ezentúl rendszeresen kéri majd a MTESZ véleményét. Más fontos társadalmi, politikai munkával egyenértékű lett a szövetségben végzett társadalmi munka. Az MSZMP Központi Bizottsága erről minden titkárát értesítette.

A szövetségben belül működő valamennyi egyesület, így a *Magyarhoni Földtani Társulat is társadalmi szervezetté lett*. Ennek folyamányait a jövőben alapszabályunkban is át kell vezetnünk. Az egyesületek feletti felügyeletet a MTESZ végrehajtó bizottsága látja el. Ez nem szakmai, hanem törvényességi felügyelet, amely arra irányul, hogy az illető egyesület a saját szabályainak keretén belül működik-e. Ezt vizsgálja, ellenőrzi időnként a végrehajtó bizottság. Mint ismeretes, korábban az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottságé volt a MTESZ felügyelete.

A végrehajtó bizottság tavaly decemberben társulatunk vezetőségét is beszámoltatta működéséről. Mindent rendben talált, és társulatunk céljait, programjait megvalósítandónak, előrevivőnek minősítette, amelyhez sok sikert kívánt a társulat tagságának s ezt ezúton tolmácsolom minden küldöttnek. Kérem, adják át tagtársainknak, akiket itt most Önök képviselnek.

A nagyobb önállóság nagyobb felelősséget is jelent, de nagyobb lehetőségeket is. Gazdasági vonatkozásban nagyobb rugalmasságot valósíthatunk meg, ha módosítjuk a gazdálkodási rendszert és ügyelünk a bevételek és kiadások egyensúlyára. Azon túl, hogy a döntések előkészítésénél a szakmai tanácsadás kerül előtérbe, változatlanul fontos, az egyesületek alaptevékenysége a szakmai képzés, továbbképzés és eszmecsere lehetőségeinek megteremtése.

Fock Jenő, a MTESZ elnöke fogalmazta meg velősen: „azoknak kell hálásnak lenniök, akiknek társadalmi munkában nyújtanak segítséget” a tisztánlátáshoz, a döntés-előkészítéshez. Ma már az a helyzet, hogy nemcsak utólagos zsürizésről lehet szó, hanem pl. a VII. ötéves terv vitájában a MTESZ másfél évvel a kezdet előtt, még az előkészítés stádiumában részt vehet.

Február végén KÁDÁR János, az MSZMP KB első titkára négyórás látogatást tett a szövetségben. Mintegy egyórás felszólalásában reflektált a MTESZ vezetésétől kapott tájékoztatóra. Kifejtette, hogy a felső vezetés figyelemmel kíséri, érti az elismeréssel kapcsolatos gondokat. Tudja, hogy az ország haladásának elengedhetetlen feltétele a tudományos és a műszaki haladás, de nem ígérhet gyors javulást a fizetések területén. Rámutatott, hogy a megoldás most az, ha a differenciált juttatásokat valósítjuk meg a meglevő kereteből. Azok kapjanak többet, akik jobban, eredményesebben dolgoznak. Nőtt az igény a műszaki és természettudományok területén dolgozókkal szemben.

Tisztelt Közgyűlés !

Társulatunk, kapcsolódva a nagy országos nyersanyag programokhoz és az azokkal összefüggő feladatokhoz, a több mint tíz esztendeje tartó gazdasági válság ellenére sikeres munkákról adhat számot. A földtani alkotó munka, párosulva a bányászati és gazdasági erőfeszítésekkel, komoly mértékben járult hozzá országunk fejlődéséhez. Ennek segítségével még eddig sikerült leküzdöni nehézségeinket.

Szénkutatásaink eredményeként szinte valamennyi szénmedencénk megfiatalódott. Főleg Ajka környékét és a nógrádi területet említem. A földtani modellek finomítása hathatós segítséget nyújtott a szén-bauxit együttes előfordulásának bányászatahoz és a vízvédelmi problémák felismeréséhez.

Szénhidrogén-készleteink igen erőteljes igénybevétele mellett célul tűztük ki a termelés huzamosabb szinttartását, beleértve a kiskészletű és a gázkeveréket tartalmazó telepek termelésbe állítását. A háttérrel az intenzív kutatásnak és a kihozatali hányados javításának kellett biztosítani.

Bauxit bányászatunk vonatkozásában is a komplex rendszerszemlélet érvényesült a kutatás — bányászat — timföld technológia — alumínium kohászat — termékek láncolatban.

Színesfém bányászatunk fejlesztése szintén a komplex hasznosítás jegyében történt. Az ásványok és építőanyagok területén is szép munkákról adhatunk számot.

Segítségként már egyre intenzívebben érezhető az iparvezetés rendszerszerű koordinációs tevékenysége. A források és igények racionális felmérése; a felderítés — bányászat — feldolgozás — értékesítés sorok figyelembevétele a szelektív fejlesztésnél; egymást helyettesíteni képes anyagok megkeresése; a folyékony szénhidrogének gázzal való helyettesítése; a szén- és atomenergia bázisú elektromos energia termelés, hogy csak néhányat említsek.

A földtani kutatások tovább korszerűsödtek, erős a törekvés arra, hogy azonos tevékenységből minél több információ legyen nyerhető. Javult és még javulni kell a helyzetnek a rendszerek közötti információ-áramlás tekintetében akkor is, ha jelenleg a decentralizálás az általános tendencia. Jó szakmai szervezéssel mindez megoldható. Engedjék meg, hogy e vonatkozásban felvessek néhány gondolatot.

A földtani kutatás rendkívül bonyolult rendszer. Itt a struktúra és a funkció között nincs egyértelmű és lineáris kapcsolat. Eltérő gazdasági rendszerekben működő, eltérő szervezetek kutatnak és fedeznek fel ásványi nyersanyag-telepeket. A szervezetek eltérők, a tevékenység azonos és az eredmény hasonló. (A rendszer embereket, anyagokat és eszközöket magában foglaló komplexus.)

Emberi vonatkozásban: a kutatóknak az általános alapok és törvényszerűségek felderítésével kell foglalkozniuk. A kivitelező műszakiak pedig az ilyen módon szerzett ismereteket speciális problémák megoldására, a termék előállítására alkalmazzák. A kutató típus egyik legfőbb jellegzetessége, hogy idejének nagy részét az őt foglalkoztató problémák megoldásának keresésével tölti. Egyesek szempontjából érdekes és talán furcsa módon különös, hogy a kutató típus számára a külső ösztönzés kevésbé fontos motiváció, a belső kényszer dominál, amely az ismeretlen megismerésére, a nehéz problémák megoldására sarkallja. Az ilyen típusú kreatív emberek gondolkodásmódja is ennek megfelelő: célra orientált, fogékony a problémalátás iránt, a szokásostól eltérő a gondolatátársítása, távoli összefüggések felismerésére törekszik, elemző, differenciáló hajlamú, rendszerezésre, szintézisre képes és képes a problémák újrafogalmazására. A kutatók egész életükben feszültségben élnek, küzdenek az ismeretlennel, fürkészik a természetet, a Föld titkait és egy-egy sikeres felfedezés oldja fel bennük időről időre ezt az állapotot. Nagyon fontos szervezési-vezetési előfeltétel, hogy ehhez (egyéb feltételek mellett) a nyugodt alkotó légkör biztosítva legyen, a feladatokat világosan meghatározzák, a főlé-alá-melléndelt szervezetekkel kapcsolatban a kutatási szervek helyzete, koordinátái ismertek legyenek.

Egy ilyen fontos, nagy költségkihatású tevékenységnél az összes kutató munkatárs tudás- és ismeretanyagára szükség van. A kreatív dolgozókat szerephez kell juttatni, biztosítani kell a véleménycsere lehetőségét, vitaforumokat. Az emberek — és különösen a kutató emberek — ilyen együttműködése sokkal fontosabb, mint a szervezetek.

Az olajipar adminisztratív szerveinél pl. egy egységes szervezet, jó munkatársakkal, néhány elsőrendű vezető által irányítva, igen jól és célszerűen el tudja látni feladatát. Ez azonban így kevés a szénhidrogén-kutatás esetében, ahol a cél a jelenleg tudatunktól függetlenül létező telepek felfedezése, ahol erre az egyre nehezebb feladat megoldására a legkiválóbb szakembereket minél nagyobb számban és oly módon kell bevonni, hogy képességük legjavát adhassák! A legjobb embereket pedig a munka nehézsége, szépsége, a problémák megoldására való törekvés, az újabb megismerések vonzzák egymáshoz, és ezeket nem szabad adminisztratív vagy rutin feladatokkal terhelni. Egyébként az adott kereteket áttörve úgyszólván megtalálják egymást. Használjuk ki az ebben rejlő jelentős erőt és értékeket.

Semmilyen rendszer, módszer, kiváló szervező-adminisztrátor csoport sem pótolhatja a kutató szakemberekben megtestesülő hatalmas információszerező kapacitást. Ezt az élő információ-tömeget gyakran nem teljes egészében használják fel, mert nincs megfelelő kontaktus és kommunikáció.

Nézzük például a szénhidrogén-kutatás információs csatornáit mai szervezetében:

— *irányított* csatornákon áramlanak azok az információk (jelentések, közlések, beszámolók, feljegyzések — papíron, telefonon, telexen), amelyek meghatározott adminisztratív szervezeti egységekhez kapcsolódnak. Ezeket rendeletek, utasítások, előírások szabályozzák, és az információt leadó és felhasználó ebben a rendszerben egyaránt kölcsönösen érdekelt. Munkahely, üzemegység, csoport, üzem, vállalat és az OKGT azután hasonlóan kapcsolódik hatóságaihoz (Ipari Minisztérium, Központi Földtani Hivatal stb.) információs szempontból. Ezek az információk nyomon követhetők a hierarchikus rendszerben:

— az *irányításon kívül eső* információs csatornák már nem ilyen egyértelműen körvonalazhatók, és hogy az egyes kutató szakembernek mennyi áll rendelkezésére, az egyénenként változó. Ez annak függvénye, mennyit olvas, milyen publikációkat ismer, folyóiratokat kísér rendszeresen figyelemmel, milyen és mennyi tudományos ülésen vesz részt, előad-e, publikál-e maga is, vitaüléseken milyen aktív stb. Könyvtárak, konzultációk, kongresszusok, szimpóziumok, tudományos ülések, tanulmányutak, kiállítások mind, mind nem szabályozott információforrások.

Az így nyert ismeretek lehetnek: fogalmi, elvi, értelmi, kutatási tapasztalatból kapott módszertani, ötletindító, probléma-felvető, tudományos felfedezésekről, műszaki fejlődésről, technikai újdonságokról stb. szóló információk. Ezeket rendeletek nem szabályozzák és az információt leadó és felhasználó nem érdekelt a cserében. A kutató típusú emberek azonban rendszeresen keresik ezeket a forrásokat, kiépítik a csatornahálózatukat, következképpen ugyanarról a problémakörrel szélesebb alapú és racionálisabb a véleményalkotásuk, mint azoknak, akik csak a hierarchia biztosította információkkal rendelkeznek.

Végső fokon ez az ereje, az előnye a Társulatnak.

Az eredményes és hatékony szénhidrogén-kutatás irányításához nemcsak képzettség, képességek szükségesek, hanem sokirányú informáltság. A kutatás vezetésének az ilyen jól informált emberek között kell a legjobban tájékozott-

nak lennie, mert jól tájékozott embereket csak többlet információk birtokában lehet irányítani. Így az irányítás is könnyebb és a kutatás vezetése maga is információ forrásává válik. Rohamosan fejlődő világunkban az irányítás nélküli csatornák jelentősége, szerepe egyre növekszik. Ezért — a nemzetközi tapasztalatok szerint — a szénhidrogén-kutásokat vezetni csak a tudományos és gyakorlati kutatások eredményeinek, irányainak, prognózisának ismeretében, a hazai igények és földtani lehetőségek, az emberi és technikai, a tudományos háttér aktuális információs bázisaiból kiszűrt folyamatos és időszerű információk birtokában lehet.

Személyes tapasztalataim szerint a szénhidrogén-kutatás keretein belül világszerte a nagy és a kisebb világcégek (MOBIL, OXY, TEXACO, SHELL, BP, TOTAL, DEMINEX, AGIP, ELF, HOME OIL, HUFFCO, ESSO, ÖMV stb.), valamint a Szovjetunió és Románia egyaránt vertikumban kívánja megoldani előbb vázolt információ-forrás, -csatorna és hasznosításuk problémáit, és ez a helyzet a jugoszláv, bolgár, csehszlovák, lengyel és keletnémet viszonylatban is.

Bárhogy is alakuljon a jövőben a keret, a struktúra, a szervezőknek azt az alapvető rendezőelvet elkerülhetetlenül figyelembe kell venniük, hogy a *szénhidrogén-kutatás elméleti és gyakorlati, a szénhidrogén-termelés ugyancsak elméleti és gyakorlati fejlesztése a hazai szénhidrogén-bányászat jövőbeni létének biztosítéka és egyedüli útja*. A hazai szénhidrogén-bányászat léte szempontjából — mint minden iparosodott országban — nálunk is szükséges volt az ország tudományos és ipari (a kettő a szénhidrogének esetében összefonódik) kutatási politikájának, programjainak kialakítására központi szervezetet létrehozni. Általánosan elfogadott nézet, hogy az ilyen kutatásokat központilag kell szervezni és irányítani. A véleményeltérések főként abban a kérdésben vetődtek fel, hogy mit, hogyan és hol kell tervezni.

A kutatások témeköreit és helyeit (objektumait és allokációját) ma már nem a pillanatnyi ihlet sugallja, nem is a létjogosultságát igazolni kívánó szervezet (organizáció), vagy meglevő részleg (struktúra). Ma a kutatási tematikát elválaszthatatlanul össze kell kapcsolni a szakágazat távlati és évi terveivel és elsősorban a termelés alátámasztására szolgáló tárgyakkal kell foglalkozni, különösen a természeti erőforrásokra épülő ágazatokban.

Tisztelt Közgyűlés!

A leglogikusabb eszmefuttatások sem érnek semmit, ha nincs anyagi fedezet a megvalósításhoz. Világ gazdasági környezetünkben egyre inkább a tőkehiány a jellemző, ezért fellendült a hitelek igénybevételének gyakorlata. Talán már néhány sajtóközleményből ismeretes, de mint az egyik hitel felvételének előkészítésében közreműködő geo-szakember, autentikus forrásból merítve információimat, közölhetem, hogy az Országos Kőolaj- és Gázipari Tröszt (OKGT) vezetője a közeljövőben írja alá Washingtonban azt a 90 millió dolláros kölcsönszerződést a Világbank képviselőivel, amelyet a hazai szénhidrogén-kutatás, mélyfúrás, kőolaj- és földgáz-termelés fejlesztésére fordít a hazai olajipar.

Talán nem árt, ha megemlítem, hogy Magyarország 1982. július 7. óta tagja a Világbanknak. Csatlakozásakor maguk a tagországok — a tulajdonosok — 246 millió dollárban állapították meg az általunk lejegyezhető alaptőkét. Ennek 1%-át (2,46 M\$) kellett dollárban, 9%-át pedig a Magyar Nemzeti

Banknál vezetett forint-számlára befizetni. Országunk hitelek felvételére azért jogosult, mert az egy főre eső nemzeti össztermék (GNP) 1980-as áron 2100 dollár volt s így nem haladta meg a 2650 \$ limitet.

Korábban már felvettünk az energia-racionalizálási program végrehajtására 109 millió dollárt, az intenzív gabonatermesztési és tárolási program finanszírozására pedig 130,4 millió dolláros hitelt.

Szeretném elmondani e helyen is, hogy a hitel alapjául szolgáló geológiai, termelési projektumok igen nagy körültekintéssel megtervezett szempontok szerint készülnek, és elkészítésük rendkívül igénybe vette az OKGT kutatási-termelési apparátusát. A Világbank, híven a hivatalos nevéhez: Nemzetközi Újjáépítési és Fejlesztési Bank, alaposan mérlegeli, milyen célra ad kölcsönt, és mennyire vannak meg a visszafizetés feltételei a kölcsönvevőnél. Mint fejlesztési intézmény, pénzét a fejlesztéshez szükséges eszközök, technológiák beszerzéséhez adja, olyanokhoz, melyeket külföldről kell beszerezni. A bank nyomon követi a beszerzés és a kivitelezés folyamatát. Megjegyzem, hogy több évtizedes gyakorlatú, nagy tudású, világ-tapasztalatú geológus, geofizikus, fúró-, termelő-mérnök, gazdasági, pénzügyi szakemberei pillanatok alatt tájékozódnak és látják a tennivalókat a világ bármely pontján. Mőd van tehát világszínvonalú új kutató eszközök (felszíni geofizikai, kútgeofizikai, geológiai, mélyfúrás) és technológia importjára, használatuk itthoni és külföldi tanfolyamokon való elsajátítására. Ismét meg fog újulni a hazai szénhidrogén-kutatás, mint ahogy 1966-ban, 1970-ben megújult, az előkészítő, a mérési, feldolgozási, geológiai értelmezési, magfúrás technika jelentős fejlesztési szakaszaiban. Megvalósulhatnak újabb, nehezebb geológiai feladatok és reményünk van a rejtettebb, mélyebb csapdák szénhidrogén-kincseinek felfedezésére és birtokbavételére. Mőd nyílik a felfedezett készletek egyre kisebb visszahagyási veszteséggel való művelésére.

Tisztelt Közgyűlés !

Befejezésül szeretném valamennyi tagtársunknak figyelmébe ajánlani azt a kiadványt, amely a ránk váró feladatokat világosan megfogalmazva tartalmazza. Az ott rögzítettekhez való csatlakozás prominens feladata Társulatunknak.

A mű címe: *Természeti erőforrások 1983*. Az MTA X. Föld- és Bányászati Tudományok Osztálya és a Központi Földtani Hivatal gondozásában jelent meg. Két, számunkra alapvető közleménye:

Az ország természeti erőforrásainak átfogó tudományos vizsgálata. Szerzője FÜLÖP József, az MTA rendes tagja, a KFH elnöke.

A természeti erőforrások rendszermodelljének alapjai, különös tekintettel az ásványi nyersanyagokra. Szerzője KAPOLYI László, az MTA levelező tagja, ipari miniszter.

Ezzel közgyűlésünket megnyitom !